บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "พัฒนาการข่าวยอดเยี่ยมรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล กับการกำหนดบทบาท และแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน" ครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลทั้งหมดได้จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการอันประกอบไปด้วยการสำรวจและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ความเป็นมาและพัฒนาการข่าวรางวัลยอดเยี่ยมที่ได้รับรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ในรอบ 42 ปี เป็นอย่างไร

2. แนวโน้มหรือพัฒนาการในเชิงเนื้อหาและรูปแบบข่าวรางวัลยอดเยี่ยมที่ได้รับรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล แต่ละข่าวนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 เป็นอย่างไร และผลจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ในสังคมไทยอย่างไร และจากประสบการณ์การทำข่าวของนักข่าว นำไปสู่แนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพของสื่อมวลชนไทยในการทำรายงานข่าวเชิงสืบสวนอย่างไร

3. ข่าวเชิงสืบสวน ของสื่อในสังคมไทยในอนาคตในยุคสื่อดิจิทัล ควรมีรูปแบบกระบวนการบทบาทและเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการรายงานข่าวเชิงสืบสวนและปฏิรูปสังคมไทยในมิติต่างๆ อย่างไร และข่าวเชิงสืบสวนควรเข้ามามีบทบาทและวิธีการในการต่อต้าน เปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยอย่างไร

สามารถสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการข่าวรางวัลยอดเยี่ยมที่ได้รับรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ในรอบ 42 ปี

ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล เป็นผลงานข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวัน รายสามวัน และรายสัปดาห์ ส่งเข้าประกวดชิงรางวัลข่าวมูลนิธิอิศรา อมันตกุลในแต่ละปี โดยเริ่มจัดการประกวดครั้งแรก เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2516 สำหรับผลงานข่าวในรอบปี 2515 ข่าว

แรกที่ได้รับรางวัล คือ ข่าว “ขังลืม” ของ น้อย ทรัพย์พอกพูน จากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และจัดต่อเนื่องมาจนถึงครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2558 ซึ่งเป็นการประกวดผลงานข่าวในรอบปี 2557 รวมระยะเวลาในการจัดการประกวดทั้งสิ้น 42 ปี มีข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมทั้งหมด 36 ข่าว

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม พบว่าเป็นข่าวเชิงสืบสวนทั้งหมดหนังสือพิมพ์มติชน ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมากที่สุด 11 ข่าว เพราะข่าวที่นำเสนอมีเทคนิคการสืบค้นข้อมูลเอกสารหลักฐานด้วยวิธีการที่ทันสมัย มีการนำกฎหมายมาใช้ตรวจสอบข้อมูลข่าว หน่วยงานตรวจสอบสามารถนำข้อมูลข่าวไปใช้ขยายผลการตรวจสอบในทางคดีได้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์ที่ส่งข่าวเข้าประกวดมากที่สุดจำนวน 121 ข่าว เนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุน และมีระบบการผลิตหนังสือพิมพ์ดีที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์ที่ไม่เคยส่งข่าวเข้าประกวด เพราะผู้บริหารไม่มีนโยบายสนับสนุน ขณะที่เนื้อหาข่าวไม่มีลักษณะเป็นการรายงานข่าวเชิงสืบสวน

หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพได้รางวัลข่าวยอดเยี่ยมจำนวน 23 ข่าว มากกว่าข่าวจากหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณที่มีอยู่ 13 ข่าว ส่วนรูปแบบการทำข่าวพัฒนาขึ้นตามความซับซ้อนของประเด็นข่าว

มีข้อสังเกต คือ ในช่วงปี 2555-2557 หนังสือพิมพ์ที่ส่งข่าวเข้าประกวดรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา มีจำนวนน้อยลง รวมถึงคุณภาพของข่าวที่ส่งเข้าประกวด โดยในปี 2557 จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ส่งข่าวเข้าประกวด มีเพียง 5 ฉบับ จำนวนข่าว 15 ข่าว ซึ่งในจำนวนนี้เป็นข่าวของไทยรัฐ และเดลินิวส์ ที่เป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ จำนวน 11 ข่าว ส่วนที่เหลือเป็นข่าวของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ กรุงเทพธุรกิจ 2 ข่าว มติชน และฐานเศรษฐกิจ แห่งละ 1 ข่าว ผลการตัดสินในปีนี้ไม่มีผลงานข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม แต่มีผลงานข่าวที่ได้รับรางวัลดีเด่น 1 รางวัล ได้แก่ ข่าว เปิดโปงธุรกิจ “อุ้มบุญไทย มดลูกโลก" ของ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีจำนวนหนังสือพิมพ์ส่งเข้าประกวดรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ลดลง รวมถึงคุณภาพของข่าวด้วย เป็นผลมาจาก 3 สาเหตุหลัก คือ

1. หนังสือพิมพ์หลายฉบับ เริ่มไม่เห็นความสำคัญในการทำข่าวเพื่อส่งเข้าประกวดรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล โดยเฉพาะในกลุ่มหนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องกำลังทุนและกำลังคน ในการทำข่าวเชิงสืบสวน เมื่อไม่มีข่าวที่มีคุณภาพ จึงเลือกไม่ส่งข่าวเข้าประกวด

2. การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง เนื่องจากมีสื่อใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะทีวีดิจิทัล ที่เน้นความเร็วในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้

หนังสือพิมพ์หลายฉบับ ต้องเปลี่ยนนโยบายมาขายข่าวตามกระแสมากขึ้น รวมถึงการหลีกเลี่ยงการทำข่าวตรวจสอบทุจริตเพื่อไม่ให้กระทบกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ นอกจากนี้องค์กรสื่อหลายแห่งก็หันมาให้ความสนใจกับการนำเสนอข่าวในเว็บไซต์มากกว่าหนังสือพิมพ์ ขณะที่ภาระงานของนักข่าวในปัจจุบันก็มากขึ้น จึงไม่มีเวลาทำข่าวตรวจสอบข้อมูลเชิงลึก และนักข่าวรุ่นใหม่มีประสบการณ์และทักษะในการทำข่าวเชิงสืบสวนค่อนข้างน้อย

3. ปัจจุบันมีสมาคมสื่อหลายแห่งเกิดขึ้น แยกเป็นสื่อเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น สมาคมผู้สื่อข่าวสายกีฬาแห่งประเทศไทย สมาคมผู้สื่อข่าวสายอาชญากรรม เป็นต้น ทำให้หนังสือพิมพ์มีช่องทางในการส่งข่าวเข้าประกวดรางวัลข่าวเพิ่มมากขึ้น ไม่จำเป็นที่จะต้องส่งข่าวเข้าประกวดรางวัลมูลนิธิอิศรา อมันตกุล แห่งเดียว

แนวโน้มหรือพัฒนาการในเชิงเนื้อหาและรูปแบบของข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล แต่ละข่าว นับตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมา

จากการวิจัยพบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา นับตั้งแต่ปี 2515 - 2556 จำนวน 36 ข่าว มีแนวโน้มหรือพัฒนาการในเชิงเนื้อหาและรูปแบบของข่าว ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ประเภทข่าว แบ่งตามประเภทเนื้อหาข่าว มี 7 ประเภท คือ ข่าวสังคม ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง ข่าวสิ่งแวดล้อม ข่าวการศึกษา ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวสาธารณสุข โดยข่าวการเมืองมีสัดส่วนมากที่สุดจำนวน 13 ข่าว แบ่งตามข่าวหนักข่าวเบา มีข่าวเบา 1 ข่าว คือ ข่าวขังลืม ที่ได้รับรางวัลในปี 2515 ส่วนข่าวที่เหลือทั้งหมดเป็นข่าวหนัก แบ่งตามเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน มี 5 ประเภท คือ 1.ข่าวการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ 2.ข่าวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยมีนักการเมืองหรือข้าราชการเกี่ยวข้อง 3. ข่าวการทุจริต หรือฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมือง หรือข้าราชการ 4. ข่าวการก่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ 5. ข่าวอื่นๆ ที่ไม่ชัดเจนว่าเป็นการเปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง/หรือเป็นการทุจริตฉ้อโกงในภาคเอกชน / หรือการกระทำผิดในหมู่สงฆ์

แต่ถ้านับรวมจำนวนข่าวที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชันในทุกกลุ่ม จะพบว่ามีจำนวนถึง 22 ข่าว

มีข้อน่าสังเกตว่า นับตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล จำนวน 7 ข่าว อยู่ในกลุ่มข่าวการทุจริต หรือฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองหรือข้าราชการ ทั้งหมด ส่วนปัจจัยที่ทำให้ข่าวกีฬาและข่าวบันเทิง ไม่เคยได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง พบว่า เนื้อหาข่าวทั้งสองประเภทเป็นข่าวเบา มุ่งเน้นให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นหลัก การตรวจสอบข้อมูลเชิงลึกทำได้ยาก โดยเฉพาะข้อมูลของดารา

นักแสดงซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว ขณะที่ข่าวสิ่งแวดล้อม และอาชญากรรม ยังมีจุดอ่อนอยู่ที่การทำข่าวที่พึ่งพาผลการสอบสวนของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลัก

2. เนื้อหาข่าว

ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม ตั้งแต่ปี 2526 เป็นข่าวที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนจำนวนมาก เชื่อมโยงข้อมูลหน่วยงานหลายแห่ง นอกจากนี้เนื้อหาข่าวที่พบมีมากกว่าสองประเด็นขึ้นไป ไม่ได้เป็นเนื้อหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งเท่านั้น ขณะที่ประเด็นเนื้อหาข่าวการเมือง ปรากฏร่วมอยู่ในข่าวที่ได้รับรางวัลมากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาข่าวตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมา จะมีกลุ่มนักการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือโครงการต่างๆ หรือแม้กระทั่งนำข้อมูลไปอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาผู้แทนราษฎร ส่วนข่าว “เจาะขบวนการซุกไข้ หวัดนก” เป็นข่าวที่มีประเด็นมากที่สุด 5 ประเภท ได้แก่ ประเด็นด้านการเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม, สาธารณสุข, สังคมและสิ่งแวดล้อม อยู่ในข่าวเดียวกัน

3. ช่วงระยะเวลานำเสนอข่าว

จากการวิเคราะห์พบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ทั้ง 36 ข่าว ส่วนใหญ่ใช้เวลานำเสนออยู่ในเกณฑ์ 1 ปี ตามเงื่อนไขการประกวดข่าว แต่ในจำนวนนี้มีหลายข่าวที่ใช้เวลามากกว่า 1 ปีในการนำเสนอ ข่าว “ขังลืม” ใช้เวลานำเสนอน้อยที่สุด 3 วัน ส่วนข่าว “คดีประวัติศาสตร์ : บทสะท้อนความล้มเหลวในการป้องกันอุบัติภัยจากสารเคมี” .ใช้เวลานำเสนอมากที่สุด 10 ปี 9 เดือน 25 วัน

มีข้อน่าสังเกตว่า ระยะเวลาในการนำเสนอข่าวจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกับความซับซ้อนของประเด็นข่าว และการค้นหาเอกสารหลักฐานที่นำมาใช้ประกอบการตรวจสอบ รวมถึงความรวดเร็วในการการสอบสวนของหน่วยงานตรวจสอบ

จากการสัมภาษณ์ถามความคิดเห็นผู้ของบริหารหน่วยงานตรวจสอบ ยอมรับว่า การตรวจสอบคดีทุจริตของหน่วยงานรัฐในช่วงที่ผ่านมา มีปัญหาความล่าช้าเกิดขึ้น เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ นอกจากนี้บางคดียังมีปัญหาถูกแทรกแซงจากนักการเมืองด้วย

4. พื้นที่ของเหตุการณ์ในข่าว

พื้นที่ส่วนกลาง หรือในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ในข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมากที่สุดจำนวน 13 ข่าว รองลงมาคือ ต่างจังหวัด จำนวน 12 ข่าว ส่วนพื้นที่ข่าวที่เกิดขึ้นพร้อมกันทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด มีจำนวน 11 ข่าว ขณะที่ในช่วงการบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมหลายข่าว มีความเชื่อมโยงข้อมูลกับต่างประเทศด้วย

5. หน่วยงานหรือองค์กรที่ปรากฏอยู่ในข่าว

กระทรวงศึกษาธิการ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ เป็นหน่วยงานที่ปรากฏอยู่ในข่าวที่ได้รางวัลยอดเยี่ยมมากที่สุด แห่งละ 4 ข่าว โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงใหญ่ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีงบประมาณในการบริหารงานจำนวนมาก ส่วนกระทรวงพาณิชย์ ถูกใช้เป็นช่องทางในการดำเนินงานโครงการสำคัญของรัฐบาลหลายชุด โดยเฉพาะโครงการรับจำนำข้าวที่ถูกตรวจสอบพบว่ามีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และมีข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม 2 ข่าว ขณะที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ถูกระบุว่าเป็นแหล่งเงินทุนใหญ่ของนักธุรกิจและนักการเมืองเพื่อนำไปใช้เล่นการเมือง

6. เนื้อหาข่าวเกี่ยวกับการรายงานข่าวด้านการทุจริตประพฤติมิชอบ

จากการศึกษาพบว่า มีข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม ถูกอยู่ในกลุ่ม ข่าวการทุจริตหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมือง หรือข้าราชการ จำนวน 22 ข่าว เริ่มปรากฏให้เห็นเป็นทางการ ในข่าว “ทุจริต รพช.” ปี 2522 ขณะที่ข่าวในช่วงก่อนหน้านั้น เป็นข่าวที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของข้าราชการ และการใช้อำนาจของกลุ่มผู้มีอิทธิพล เช่น ปี 2515 ข่าว “ขังลืม” จากนั้นการละเว้นปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ พัฒนาขึ้นเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ โดยร่วมมือกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่กระทำผิดกฎหมาย และนำมาสู่เรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ

แต่หลังจากที่นักการเมืองเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ รูปแบบการทุจริตก็เริ่มขยายวงมากขึ้น โดยบุคคลที่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการทุจริต เปลี่ยนจากข้าราชการ เป็นนักการเมือง ขณะที่กระบวนการทุจริตก็มีความซับซ้อนมากขึ้น จากที่จำกัดวงอยู่แค่การทุจริตในระดับกระทรวง หน่วยงาน ที่คิดโครงการขึ้นมาเพื่อของบประมาณมาใช้ และแสวงหาผลประโยชน์ในกลุ่มของรัฐมนตรี ก็เปลี่ยนมาเป็นการคิดค้นนโยบาย เพื่อทำให้ช่องทางการอนุมัติทำโครงการต่างๆ ภายใต้นโยบายทำได้สะดวกมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “ทุจริตเชิงนโยบาย” ส่งผลให้เม็ดเงินที่รัฐเสียหายไปจากกระบวนการทุจริตสูงขึ้นตามไปด้วย

สำหรับการทุจริตเชิงนโยบาย เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนจากข่าว “ผ่าขบวนการเอื้อประโยชน์ชินวัตร ขายหุ้น ชินคอร์ป 73,000 ล้าน” ที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมในปี 2549 มีจุดเริ่มต้นจากการที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ออกนโยบายแก้ไขกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ต่างชาติเข้ามาซื้อหุ้นในบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้

ผลจากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ในสังคมไทยอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2557 จำนวน 36 ข่าว ทุกข่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งในรูปแบบการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด การตั้งกรรมการสอบสวนข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารงานของหน่วยงานหรือรัฐบาล ต่อกรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าว ซึ่งถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการตัดสินให้รางวัลข่าวยอดเยี่ยม คือ เป็นข่าวที่มีผลกระทบสูง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ขณะที่สังคมไทยเกิดการตื่นตัวหันมาให้ความร่วมมือกับสื่อมวลชนในการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม หรือให้เบาะแส เอกสารหลักฐาน ในการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ นักข่าวจึงสามารถคลี่คลายคดีได้เพราะหลักฐานสำคัญจากแหล่งข่าวหรือประชาชนที่ส่งเข้ามาให้ โดยเห็นได้จากผลการวิเคราะห์ที่มาของประเด็นข่าว ที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล จำนวน 36 ข่าว มีข่าวที่แหล่งข่าวให้ข้อมูลทั้งคำบอกเล่าและเอกสาร เป็นจำนวนถึง 21 ข่าว

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์นักข่าวที่ทำข่าวได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อตัวนักข่าว หรือองค์กรสื่อ ทั้งระหว่างการนำเสนอข่าวและหลังการนำเสนอข่าว มีหลายประการ เช่น การถูกข่มขู่ ได้รับการกดดันจากกระแสสังคม การฟ้องร้องคดีความ รวมไปถึงการถอนโฆษณา เป็นต้น

โดยข่าวยอดเยี่ยม ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกฟ้องร้องเป็นคดีความ และแพ้คดี มี 1 ข่าว คือ ข่าว “ผ่าขบวนการคอร์รัปชัน...สินบนข้ามชาติซีทีเอ็กซ์” ที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม ในปี 2548 ส่วนข่าว “คนใช้-ซุกหุ้นหมื่นล้านพิสดาร แจ้งเท็จ ป.ป.ช.” ที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม ในปี 2543 ทำให้ บริษัทชินคอร์ป ถอนโฆษณาจากสื่อในเครือมติชนทั้งหมด ก่อนที่ในช่วงเวลาการบริหารงานของ รัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เมื่อปี 2554

ส่วนแนวทางการปฏิรูปสื่อในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หลังการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 มีการกำหนดเป้าหมายการแก้ไขปัญหาการทำงานข่าวของสื่อมวลชนไว้หลายประเด็น อาทิ ปรับปรุง พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ไม่ให้อยู่ภายใต้อำนาจหน่วยงานรัฐ เพื่อให้สื่อสามารถเข้าถึงข้อมูล ส่วนการถูกฟ้องร้องของสื่อ จะมีการออกกฎหมายที่มีสาระสำคัญอยู่ที่การกำหนดให้ ผู้ฟ้องร้องสื่อ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการแสวงหาข้อมูลหลักฐาน มายืนยันความบริสุทธิ์ของตนเอง ถ้ายืนยันไม่ได้คนที่ฟ้องร้องก็จะมีความผิด ซึ่งในต่างประเทศเรียกว่า “SLAPP” ซึ่งย่อมาจาก Strategic Lawsuit Against Public Participation” หมายถึง การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน” หรืออีกนัยหนึ่งคือ

“การฟ้องให้หุบปาก” ส่วนการถูกแทรกแซงอำนาจจากนักการเมือง จะมีการออกกฎหมายว่าด้วยการโฆษณาภาครัฐ เพื่อป้องกันไม่ให้นักการเมืองโดยใช้เงินโฆษณาของรัฐเพื่อทำให้สื่ออยู่ภายใต้คำสั่งคำบงการของฝ่ายการเมือง

ขณะที่เสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลของสื่อ จะได้รับความคุ้มครองดูแล มีการออกกฎหมายลูกขึ้นมาควบคุมกำกับดูแล กรณีนำเสนอข่าวเสนอตามข้อเท็จจริง เจ้าขององค์กร หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ ไม่สามารถที่จะมาสั่งให้หยุดนำเสนอข่าว หรือไล่ออกจากงานได้

ประสบการณ์การทำข่าวของนักข่าว นำไปสู่บทเรียนเพื่อเพิ่มศักยภาพของสื่อมวลชนไทยในการทำรายงานข่าวเชิงสืบสวนอย่างไร

จากการวิจัยพบว่า ที่มาและการค้นพบประเด็นข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม มี 3 รูปแบบ คือ 1.ที่มาจากตัวนักข่าว จำนวน 1 ข่าว คือ ข่าวขังลืม 2.แหล่งข่าวให้ข้อมูลทั้งคำบอกเล่าและเอกสาร มีจำนวน 21 ข่าว 3. จับประเด็นข่าวจากเหตุการณ์ข่าวที่ปรากฏขึ้นมาเจาะลึกต่อ มีจำนวน 14 ข่าว

ส่วนการใช้แหล่งข่าว มีตั้งแต่การได้รับข้อมูลและเอกสารหลักฐานจากแหล่งข่าว มาจนถึงการร่วมมือกับแหล่งข่าวในการทำข่าว และการสร้างกระแสข่าว ล่าสุดในช่วงปี 2553 ข่าว “จีที 200 ไม้ล้างป่าช้า... พันล้าน” มีการใช้ประโยชน์ข้อมูลในโซเชียลมีเดีย มาช่วยในการทำข่าวด้วย เนื่องจากแหล่งข่าวหันมาใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียในการเปิดเผยข้อมูลหลักฐานเอกสารสำคัญมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ของนักข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม คิดเห็นตรงกันว่า ความรู้พื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการทำข่าวเชิงสืบสวน นักข่าวต้องแสวงหาความรู้ข้อมูลอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมาย เพราะถ้าสื่อมวลชนไม่มีความรู้เรื่องนี้เลย เมื่อพบข้อมูลแล้วก็จะมองประเด็นไม่ออกว่าเรื่องนี้มีความสำคัญอย่างไร รวมไปถึงการมีสัญชาตญาณข่าว หรือที่หลักวิชาการทางด้านวารสารศาสตร์ เรียกว่า จมูกแห่งข่าว (Nose for news) เมื่อเห็นข้อมูลข่าวแล้ว รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญอย่างไร มีผิดปกติอย่างไร และนำมาสู่การตั้งคำถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำถาม Why ที่เป็นหลักการทำข่าวทั่วไป ในองค์ประกอบของการตั้งคำถามในการทำข่าว 5 W 1 H หรือ Who , What, Where , When, Why และ How ตั้งคำถามว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น และเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นอย่างไร จากนั้นจะไปสืบค้นข้อมูลจากแหล่งใดได้บ้าง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่สื่อมวลชนต้องพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น

ส่วนเทคนิค หรือ กลยุทธ์การทำข่าวเชิงสืบสวนที่ปรากฏอยู่ใน ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม มูลนิธิอิศรา อมันตกุล มีหลากหลาย ตามประเด็นข่าวที่ปรากฏ สามารถสรุปได้เป็น 3

รูปแบบหลัก คือ 1. จากการลงพื้นที่ 2. จากการใช้ข้อมูลเอกสารหลักฐาน 3. จากการใช้ระเบียบกฎหมายตรวจสอบ

ปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปมาก หลายครั้งที่มีคนนำข้อมูลเอกสารสำคัญทางราชการมาเผยแพร่ในช่องทางการสื่อสารในโลกออนไลน์ แต่สิ่งสำคัญที่สุดของการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเอกสารหลักฐาน คือ การตรวจสอบว่าเป็นของจริง หรือถูกทำขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลในโลกออนไลน์ เพราะในทางปฏิบัติถ้านักข่าวไม่ตรวจสอบอาจทำให้เกิดปัญหาการฟ้องร้องในภายหลังได้ ขณะที่ข้อมูลที่นำมาขยายผลต่อก็ควรเป็นข้อมูลที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของบุคคล ที่อาจมีปัญหาในเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้

มีข้อสังเกตว่า ที่ผ่านมา สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้พยายามจัดการฝึกอบรมเพิ่มทักษะในการทำข่าวเชิงสืบสวนมาตลอด แต่มักไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากองค์กรสื่อในการส่งนักข่าวเข้ามาร่วมการอบรม ต้องใช้วิธีการล็อบบี้หลายครั้งกว่าจะได้นักข่าวมาเข้าร่วมการอบรม

ขณะที่สภาพการทำงานข่าวของนักข่าวในยุคปัจจุบันก็ เน้นการทำข่าวตามกระแสรายวันเป็นหลัก เพราะกังวลกับคำว่า “ตกข่าว” นำเสนอข่าวเนื้อหาเหมือนๆกัน ไม่เจาะลึกขุดคุ้ยข้อมูลที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ แตกต่างจากการทำงานของนักข่าวในอดีต

ข่าวเชิงสืบสวน ของสื่อในสังคมไทยในอนาคตในยุคสื่อดิจิทัล ควรมีรูปแบบกระบวนการบทบาทและเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการรายงานข่าวเชิงสืบสวนและปฏิรูปสังคมไทยในมิติต่างๆ อย่างไร และข่าวเชิงสืบสวนควรเข้ามามีบทบาทและวิธีการในการต่อต้าน เปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยอย่างไร

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวน 36 ข่าว พบว่า ทุกข่าวมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม ช่วยเปิดโปงระงับยับยั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน ภายหลังจากที่สื่อมวลชนได้นำเสนอประเด็นข่าวไป ส่งผลทำให้ผู้บริหารของหน่วยงานที่ปรากฏในข่าวเกิดการตื่นตัว มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาตรวจสอบข้อเท็จจริง และมีการนำข้อมูลของสื่อไปใช้ขยายผลทางคดี

ส่วนโครงการต่างๆ ที่เกิดปัญหาในข่าวแต่ละข่าว ก็มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การถูกสั่งระงับยับยั้งโครงการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน หรือ ยกเลิกโครงการ เช่น ข่าว “ธุรกิจซื้ออุปกรณ์การศึกษา สปช. 142 ล้าน” ภายหลังจากที่ข่าวถูกนำเสนอ ครม.ก็มีนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมและสั่งยกเลิกการจัดซื้อได้ทันที , ข่าว “เปิดโปงขบวนการการเมือง-ข้าราชการเขมือบงบแห่งประเทศไทย คอมพิวเตอร์” ส่งผลทำให้รัฐบาลต้องมีการสั่งปรับลดงบประมาณ

จัดซื้อคอมพิวเตอร์ลงมาใหม่ ,ข่าว “จีที 200 ไม้ล้างป่าช้า... พันล้าน” ทางกองทัพมีการสั่งยกเลิกการซื้อสินค้า , ข่าว ‘ทลายทุจริตบ้านเอื้ออาทรแสนล้าน ชักหัวคิว ปั้นราคาที่ดิน ประโยชน์ทับซ้อน เชือดวัฒนา เมืองสุข – บิ๊กเคหะฯ กับพวก’ มีการปรับลดโครงการให้มีขนาดเล็กลง , ข่าว “เปิดโปงอบจ.ทั่วประเทศฮั้วเอกชนทุจริต ซื้อตำราห่วย แจกโรงเรียน” มีการสั่งยกเลิกการจัดซื้อและคืนหนังสือที่ไม่มีคุณภาพให้เป็นเอกชน เป็นต้น

ข่าว “ผ่าขบวนการเอื้อประโยชน์ชินวัตร ขายหุ้น ชินคอร์ป 73,000 ล้าน” และ ข่าว “ผ่าขบวนการคอร์รัปชัน จำนำข้าวรัฐบาลยิ่งลักษณ์” ถือเป็น 2 ข่าว ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งในส่วนของนักข่าวที่ทำข่าวได้รับรางวัลยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล นักการเมือง ผู้บริหารหน่วยงานตรวจสอบ ผู้บริหารองค์กรสื่อ นักวิชาการนักข่าวอาวุโสองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสื่อ เกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการพัฒนาการทำข่าวเชิงสืบสวนและปฏิรูปสังคมไทย และการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า ข่าวทุจริต มีส่วนสำคัญในการช่วยระงับยับยั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์หรือโครงการที่มีขึ้นในช่วงเวลานั้นได้ เพราะข้อมูลข่าวที่นำเสนอไป ถือเป็นชนวนเหตุสำคัญที่นำไปสู่จุดเริ่มต้นกระบวนการการสอบสวนของหน่วยงานรัฐ และไม่ว่าสังคมไทยในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็ยังจะมีอยู่ต่อไป กลไกลการตรวจสอบปัญหาการทุจริตโดยสื่อ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และควรอย่างยิ่งที่สื่อจะต้องหันกลับมาทำหน้าที่ตรงนี้ให้เต็มประสิทธิภาพเหมือนในอดีต

2. การทำข่าวประเภทนี้ ควรได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสื่อ โดยเฉพาะเจ้าของสื่อให้นักข่าวทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุนและการเมือง

3. หน่วยงานรัฐ ควรให้การสนับสนุนให้สื่อสามารถเข้าถึงข้อมูล เพื่อนำมาใช้ประกอบการทำข่าว ไม่มีการยื้อเวลา มีมาตรการป้องกันปัญหาการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อหยุดการนำเสนอข่าว และควรมีการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของหน่วยงานตรวจสอบให้มีความรวดเร็วมากขึ้น

4. การทำงานของสื่อ ควรต้องให้ความเป็นธรรมกับผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างเต็มที่ และการนำเสนอข้อมูลควรจะต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันการกระทำความผิดให้ชัดเจน ไม่ใช่อ้างคำพูดหรือความเห็นลอยๆ ที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลยืนยันได้ และควรตรวจสอบให้ครบถ้วนทุกฝ่าย ไม่เลือกตรวจสอบแค่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น เพื่อไม่ให้ตกเป็น

เครื่องมือในการใส่ร้ายป้ายสีโจมตีกันทางการเมือง และให้ประชาชนได้รับทราบข้อเท็จจริงที่ชัดเจน เพื่อนำไปใช้การสร้างภูมิความรู้ให้กับประชาชน กลายเป็นสังคมแห่งความรู้

5. ควรเสริมสร้างศักยภาพและทักษะการทำงานข่าวเชิงสืบสวน ให้กับนักข่าวในภาคสนาม ทั้งในส่วนของหนังสือพิมพ์ สำนักข่าวออนไลน์ และทีวีดิจิทัล เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพและมีประสิทธิภาพ เพราะการทำข่าวเชิงสืบสวนไม่จำเป็นต้องเป็นข่าวทุจริตเพียงอย่างเดียว และนักข่าวจะต้องใส่ใจเรื่องไกลตัวด้วย ทั้งสังคมโลก อาเซียน ด้วยการเริ่มต้นเรียนรู้ ความเป็นมา สถานการณ์ของทุกประเทศ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม เพื่อให้รู้ข้อมูลวงกว้าง ประกอบการนำเสนอข่าวและต่อยอดไปสู่การทำข่าวเชิงลึก

6. ข่าวทุจริตควรจะได้รับการผลักดันให้เป็นนโยบายร่วมที่สื่อทุกแห่งต่างร่วมมือร่วมใจกันทำข่าว ไม่ว่าสื่อใดจะเป็นผู้เปิดข่าวเป็นคนแรกก็ตาม ซึ่งกรณีจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาคมวิชาชีพสื่อจะต้องเข้ามามีบทบาทในการเป็นตัวกลางเพื่อรณรงค์ให้สื่อที่เป็นสมาชิกหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง ทั้งการจัดประชุมเจรจาทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างเจ้าของสื่อ รวมถึงให้การสนับสนุนฝึกอบรมพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้กับนักข่าว

7. สื่อต้องหาทางให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญและสนับสนุนกระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนด้วย เพราะตราบใดที่ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ สิ่งที่ทำอยู่ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุน เหมือนดังเช่น ความเห็นของ นายประมนต์ สุธีวงศ์ ประธานองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ที่ระบุว่า “การทำข่าวเชิงสืบสวน มันมีเหตุมีผลที่การสืบสวนในสื่อต้องมี เพราะเรื่องผลประโยชน์จะหมดไปก็ต่อเมื่อมีคนเอาข้อเท็จจริงมาตีแผ่ได้ ซึ่งข้อเท็จจริงนี้ต้องมีการวิเคราะห์ไม่ใช่แค่หยิบยกมาพูด ซึ่งปัญหาของสื่อในปัจจุบันคือ ไปทำให้เขาเสียผลประโยชน์ เขาก็จะหาวิธีการแกล้ง การป้องกันตรงนี้ได้ คือ ทำให้ประชาชนเข้าใจและออกมาสนับสนุน เหมือนการแก้ปัญหาของประเทศหลายเรื่อง ตราบใดที่ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญ สิ่งที่ทำอยู่ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนพอสมควร สื่อที่ทำหน้าที่สืบสวนประเด็นพวกนี้ ต้องหาวิธีสร้างให้คนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ เมื่อเห็นประโยชน์ก็ต้องสนับสนุนให้มีสื่อประเภทนี้ต่อไป สื่อต้องพยายามสร้างกระแสให้ประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญ และสนับสนุนเรื่องนี้”

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิจัยครั้งนี้ มีการค้นพบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวนทั้งสิ้น 36 ข่าว มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการช่วยเปิดโปง และระงับยับยั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตาม บทบาทของสื่อมวลชน ในเรื่องการสอดส่องดูแล ระแวดระวังภัย ที่

จะเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนบทบาทหนึ่ง จากบทบาทหน้าที่ทั้งหมด 5 ด้าน (McQuail, D., 1994) ตามหลักและทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคม สื่อมวลชนควรตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ทั้งในเรื่องความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง รวมถึงจรรยาบรรณต่างๆ และคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการของประชาชนในการรับรู้ความเป็นไปในสังคมทั้งในมิติที่รอบด้านและลุ่มลึกทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง

ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ทุกข่าวมักนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งในรูปแบบการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด ตั้งกรรมการสอบสวนข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารงานของหน่วยงานหรือรัฐบาล ต่อกรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าว ซึ่งถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการตัดสินให้รางวัลข่าวยอดเยี่ยม คือ มีองค์ประกอบข่าว (News Element) ที่มีคุณค่าข่าว (News Values) สูง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เป็นประโยชน์กับส่วนรวม

ส่วนกระบวนการทำข่าวของนักข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมแต่ละข่าว นอกเหนือจากอุดมการณ์แรงกล้าที่จะทำความจริงให้ปรากฏในสังคม โดยไม่เกรงกลัวภัยอันตรายแล้ว ยังตระหนักถึงความรับผิดชอบสูงสุดในการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่มีต่อบ้านเมืองด้วย เป็นไปตามบทบาทการเป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของสื่อมวลชนที่จะต้องคอยดูแลผลประโยชน์ให้ประชาชน โดยการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนารูปแบบและเทคนิคการทำข่าว ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของประเด็นข่าว ที่ซับซ้อนมากขึ้น ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงกลวิธีการทุจริตของนักการเมืองที่เข้ามาบริหารประเทศในแต่ละยุคสมัยด้วย ซึ่งการรายงานข่าวแบบตรงไปตรงมา (Straight News) หรือข่าวประจำวัน (Routine News) คงไม่เพียงพอ ต้องพัฒนาสู่การรายงานเชิงลึก (In-depth Reporting) ในลักษณะข่าวเชิงสืบสวน (Investigative News) เพิ่มขึ้น

ขณะที่กระบวนการทำข่าวตรวจสอบทุจริต หากผู้บริหารองค์กรสื่อให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ให้อิสระโดยไม่มีการแทรกแซงจากกลุ่มทุนและผู้มีอำนาจทางการเมือง ก็จะส่งผลทำให้กระบวนการทำงานของสื่อมวลชนทั้งระบบ ตั้งแต่นักข่าว หัวหน้าข่าว บรรณาธิการ ในฐานะ "ผู้เฝ้าประตู" ตามหลักทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper Theory) ที่ให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวตรวจสอบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง มุ่งมั่นนำเสนอข่าวชิ้นนั้นต่อเนื่องหรือที่ภาษาข่าว เรียกกันว่า “กัดไม่ปล่อย” จนกว่าข่าวที่นำเสนอไปจะมีบทสรุปที่ชัดเจน ปัญหาที่

เกิดขึ้นได้รับการคลี่คลาย โครงการทุจริตถูกสั่งระงับ หรือยกเลิกไปในที่สุด ผู้กระทำความผิดในข่าว ถูกลงโทษตามกระบวนการทางกฎหมาย

การวิเคราะห์ข่าวยอดเยี่ยมในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 ของ ชัยยุทธ โชติบาล (2541) ที่พบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 จำนวน 24 ข่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสถานการณ์ นโยบาย บุคคล และการลงโทษตามกฎหมายตามมา การวิเคราะห์ข่าวยอดเยี่ยมในงานวิจัยนี้ พบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนับตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวน 36 ข่าว มีพัฒนาการสำคัญทั้งในส่วนของเนื้อหาข่าว ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงพัฒนาการการทำข่าวของนักข่าวหรือกองบรรณาธิการ ที่ทำข่าวแต่ละข่าว มีการใช้เทคนิคและวิธีการในการทำข่าวมากขึ้นตามสภาพเครื่องมือ กฎหมาย แต่สิ่งสำคัญที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในแต่ละข่าว คือ อุดมการณ์ในการทำข่าวของนักข่าวหรือกองบรรณาธิการที่มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าในการร้องเรียกร้องความเป็นธรรม เปิดโปงความไม่ชอบมาพากลของกลุ่มคนที่มีพฤติการณ์ทุจริตคอร์รัปชัน และนำตัวมาลงโทษตามกฎหมาย

ขณะที่การทำหน้าที่ของนักข่าว หรือกองบรรณาธิการ ในการตรวจสอบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ที่ผ่านมา ก็เป็นการกระตุ้นสำคัญที่ทำให้สังคมได้ตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งถือเป็นสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการสร้างวาระในสังคม ตามหลักทฤษฎีการกำหนดระเบียบวาระของข่าวสาร(Agenda-setting theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการทำงานของสื่อมวลชน ในการกำหนดวาระข่าวสารของคนในสังคม ให้สนใจหรือให้ความสำคัญกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมไปถึงการชี้นำความคิดของคนในสังคมด้วย ให้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศร่วมกัน เห็นได้จากผลการวิเคราะห์ที่มาของประเด็นข่าว ในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวน 36 ข่าว มีข่าวที่แหล่งข่าวให้ข้อมูลทั้งคำบอกเล่าและเอกสาร เป็นจำนวนมากถึง 21 ข่าว ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้กระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนของนักข่าวสามารถคลี่คลายคดีสำคัญได้รวดเร็วมากขึ้น ส่งผลทำให้ข่าวที่นำเสนอต่อสาธารณชนมีน้ำหนัก หน่วยงานตรวจสอบสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการขยายการตรวจสอบคดีตามขั้นตอนกฎหมายได้

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ พบข้อมูลสำคัญว่า ผลจากการนำเสนอข่าวทุจริตของสื่อมวลชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้นักเมืองซึ่งมักจะเป็นหัวเรือใหญ่ในการก่อการทุจริตในประเทศไทย ต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อเข้ามาแทรกแซงการทำงานของสื่อ ทั้งอำนาจรัฐ และอำนาจทุน ทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารงานใหม่ ลดทอนบทบาทการทำข่าวทุจริตลง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีผลกระทบทางธุรกิจ รวมถึงการเลือกข้างสนับสนุนฝ่าย

การเมืองเพื่อความอยู่รอดขององค์กร สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อการเสนอข่าวคอร์รัปชันในหน่วยงานของรัฐ” ของ อมรรัตน์ มหิทธิรุกข์ (2546) ที่พบว่า ตัวแปรสำคัญที่เป็นข้อจำกัดต่อการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ อิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย รายได้จากโฆษณา

นอกจากนี้ผลจากการแข่งขันในธุรกิจสื่อยุคเปลี่ยนผ่านจากสื่อเก่าไปเป็นสื่อใหม่ สำนักข่าว และทีวีดิจิทัลเกิดขึ้นมากมาย เป็นผลการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนมีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะเรื่องความเร็ว เน้นทำข่าวตามกระแสในอยู่ในความสนใจของประชาชนเพื่อผลประโยชน์จากเม็ดเงินโฆษณา กอรปกับศักยภาพของนักข่าวรุ่นใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ในการทำข่าวเชิงสืบสวน ทั้งการหาประเด็นข่าว เทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการสืบค้นข้อมูลเอกสารหลักฐานประกอบ จึงทำให้ปริมาณข่าวเชิงสืบสวนเพื่อตรวจสอบการทุจริตเริ่มน้อยลง รวมถึงลดลงในเชิงคุณภาพด้วย อันเป็นผลมาจากนโยบายของเจ้าของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ มากกว่าบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

ทั้งนี้ จะเห็นได้ชัดเจนจากผลการวิจัยที่พบว่าในช่วงปี 2555-2557 ที่ผ่านมา จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ส่งข่าวเข้าประกวดรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ที่มีจำนวนลดน้อยลง รวมถึงจำนวนข่าวและคุณภาพด้วย และการประกวดรางวัลบางปี ก็ไม่มีผลงานข่าวใดที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยม และจากการสัมภาษณ์ความเห็นผู้เกี่ยวข้องในด้านสื่อ ได้รับการยืนยันว่า ข่าวเชิงสืบสวนที่ปรากฏในสื่อมวลชนทั่วไปมีจำนวนน้อยมาก แทบจะไม่ปรากฏให้เห็น โดยเฉพาะในส่วนของหนังสือพิมพ์

เมื่อสื่อมวลชนละทิ้งการทำหน้าที่ตรวจสอบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันด้วยข้อจำกัดต่างๆ ก็ส่งผลทำให้บทบาทเรื่องสอดส่องดูแล ระแวดระวังภัย รวมถึงการเป็น สุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) ตามหลักทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่า ด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory) ที่เคยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในอดีตหายไป และส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ไปยังกระบวนการทำงานข่าวทั้งระบบ ตามหลักทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper Theory)

เมื่อนักข่าว เลือกที่จะไม่ทำข่าวหรือนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนเพื่อตรวจสอบการทุจริต เพราะคิดว่าส่งข่าวเข้าไปก็ไม่ได้นำเสนอ ทำข่าวไปก็เสียเวลา ไม่ทำงานเกินหน้าที่เกินเงินเดือน เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญทำให้นักข่าวทำงานง่ายขึ้น จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความสุขในชีวิตมากกว่าการค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้รอบตัวก็มีน้อยลง ทัศนคติและอุดมการณ์ของ

วิชาชีพในการทำหน้าที่รายงานข่าวต้องมีการทบทวนและได้รับการส่งเสริมจากองค์กรวิชาชีพสื่อให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ก็เป็นแนวโน้มที่จะต้องรีบปรับเปลี่ยนโดยเร็วเช่นกัน

ส่วนหัวหน้าข่าว บรรณาธิการข่าว ที่ได้รับนโยบายของเจ้าของสื่อโดยตรง ก็เลือกที่จะไม่นำเสนอข่าวประเภทนี้ เพราะไม่ต้องการมีปัญหากับเจ้าของสื่อ เกรงกลัวต่อการถูกปลดหรือโยกย้ายตำแหน่ง แต่หากจำเป็นต้องนำเสนอจริง ๆ เพื่อไม่ให้ตกข่าว ก็เลือกที่จะนำข่าวไปฝังเป็นข่าวเล็กๆ หรือทำเป็นข่าวเด่นอยู่หน้าในของหนังสือพิมพ์ ไม่เลือกนำมาเป็นประเด็นสำคัญขึ้นเป็นพาดหัวข่าวใหญ่ในหน้าหนึ่ง รวมไปถึงการพลิกประเด็นใหม่ขึ้นมาเพื่อให้เป็นผลบวกกับฝ่ายการเมืองที่องค์กรสื่อของตนเองสนับสนุน ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง

เมื่อกระบวนการทำงานของสื่อเปลี่ยนแปลงไป การสร้างวาระทางสังคม ในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันให้กับประชาชน ตามหลักทฤษฎีการกำหนดระเบียบวาระของข่าวสาร (Agenda-setting theory) ก็มีปัญหาตามมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประชาชนไม่รู้สึกตระหนักและให้ความสำคัญกับปัญหาการทุจริตเหมือนในอดีตที่ผ่านมา มองว่าการทุจริตเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นเหตุผลสำคัญให้กลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน อ่อนแอลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

ดังนั้น ในการปฏิรูปสื่อที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคตนี้ สิ่งสำคัญนอกเหนือจากการแก้ไขปัญหาเรื่องกระบวนการทำงานของสื่อที่เคยเป็นปัญหาในอดีต ทั้งการถูกฟ้องร้อง การเข้าถึงข้อมูลและความเป็นอิสระที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้แล้ว การกำหนดบทบาทของสื่อมวลชน ในการทำข่าวเชิงสืบสวนเพื่อตรวจสอบปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จึงถือเป็นเรื่องสำคัญ ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ควรมองข้ามเช่นกัน โดยเฉพาะการกำหนดให้วาระว่าด้วยการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน เป็นวาระแห่งชาติของสื่อมวลชนทุกคน ควรมีการจัดทำให้เห็นเป็นนโยบายที่ชัดเจน เพื่อให้เห็นผลในทางปฏิบัติมากขึ้น เหมือนดังที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ที่มีการก่อตั้งคณะกรรมาธิการเสรีภาพสื่อมวลชน (The Commission on Freedom of the Press) เมื่อปี ค.ศ.1942 และมีการกำหนดภารกิจหลักของสื่อมวลชนในการทำให้ความขัดแย้งในสังคมเปลี่ยนจากการใช้ความรุนแรงมากเป็นการใช้เหตุผลในการโต้แย้งกัน และกำหนดหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลทำให้แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อสังคมในสหรัฐอเมริกาเกิดผลเป็นรูปธรรมในเชิงปฏิบัติมากขึ้น

ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้ว แนวคิดการกำหนดให้วาระว่าด้วยการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน เป็นวาระแห่งชาติของสื่อมวลชนดังกล่าว เคยมีการหยิบยกขึ้นมาพูดคุยในแวดวงสื่อมวลชน ตั้งแต่ช่วงปี 2549 ที่ผ่านมา รวมถึงแนวคิดการจัดตั้ง “กองทุนวิจัยเพื่อสื่อมวลชน” ของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และราษฎรอาวุโส เพื่อสนับสนุนนักข่าวให้สามารถทำการวิจัยสืบสวนให้มากยิ่งขึ้น โดยประชาชนมีส่วนรวมบริจาคเงินช่วยส่งเสริม

ในส่วนกระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนของสื่อในปัจจุบัน และอนาคต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการยกระดับมาตรฐานทางวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเสนอข้อมูลเอกสารหลักฐานประกอบอย่างชัดเจน มีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเลือกข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประยุกต์ใช้เครื่องมือเทคโนโลยี ให้เป็นประโยชน์ในการสืบค้นประเด็นข่าว เพื่อให้ประชาชนรับรู้รับทราบข้อมูลที่ชัดเจน มากกว่าการรับทราบความเห็น

เหมือนดังที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และราษฎรอาวุโส ระบุไว้ว่า การหยุดยั้งคอรัปชันที่ชะงัดที่สุด คือ คอร์รัปชันไม่กลัวความเห็น แต่กลัวความรู้ และในสังคมอำนาจอย่างบ้านเราจะใช้ความเห็นมากกว่าความรู้ ทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จรวมทั้งการปราบปรามการคอร์รัปชัน คอร์รัปชันจึงเฟื่องฟูเต็มแผ่นดิน ซับซ้อนซ่อนเงื่อน โดยเฉพาะคอร์รัปชันเชิงนโยบาย การดูผิวเผินไม่สามารถรู้ความจริงได้ ต้องอาศัยการวิจัยหรือการสืบสวนสอบสวน เพื่อขุดหรือกลั่นเอาความจริงออกมาให้ได้

แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่มีการกำหนดบทบาทการทำข่าวเชิงสืบสวนที่ชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนของหนังสือพิมพ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นก็จะเป็นเหมือนดังที่ บัญญัติ ทัศนียะเวช นักข่าวอาวุโส ชี้ไว้ว่า “ข่าวเชิงสืบสวนที่เจาะลึก และให้รายละเอียดครบถ้วนรอบด้าน เป็นหนทางเดียวที่จะทำให้หนังสือพิมพ์อยู่รอดได้ในยุคการเปลี่ยนแปลงของสื่อในขณะนี้ ต้องชูจุดขายเรื่องนี้มาเป็นจุดแข็งของหนังสือพิมพ์ ไม่เน้นการนำเสนอข่าวตามกระแส แต่มุ่งเน้นข่าวเชิงสืบสวนเป็นหลัก ถ้าไม่ทำแบบนี้ บทบาทของหนังสือพิมพ์ก็จะค่อยๆ ลดทอนความสำคัญลงไปเรื่อยๆ จนในท้ายที่สุดจะไม่เหลือความสำคัญอะไรอีก ”

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ค้นพบในครั้งนี้ สามารถสรุปรวบรวมเป็นข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ และเพื่อการทำวิจัยในอนาคตเพื่อเพิ่มเติมและต่อยอดในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

ข้อเสนอแนะด้านการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยค้นพบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวน 36 ข่าว มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม และช่วยเปิดโปงระงับยับยั้งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยได้ นักข่าวอาชีพสามารถนำองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการทำข่าวแต่ละข่าว ไปใช้เป็นแนวทางการทำข่าวเชิงสืบสวนเพื่อต่อต้านการทุจริตทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้

2. ผลการวิจัยค้นพบว่า ข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ตั้งแต่ปี 2515-2556 จำนวน 36 ข่าว มีพัฒนาการของข่าวซับซ้อนมากขึ้นตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งรูปแบบข่าว ประเภท และวิธีการทุจริตคอร์รัปชัน นักข่าวทั้งจากสื่อกระแสหลัก และสื่อทางเลือกใหม่ๆ สามารถข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเพื่อวางแผนทำข่าวเชิงสืบสวนของข่าวกลุ่มต่างๆทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ขณะที่หน่วยงานตรวจสอบก็สามารถนำข้อมูลข่าวไปใช้เป็นแนวทางการตรวจสอบคดีในกลุ่มข่าวต่างๆ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วยเช่นกัน

3. ผลการวิจัยค้นพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ข่าวเชิงสืบสวนเพื่อต่อต้านการทุจริตมีจำนวนลดลงรวมถึงคุณภาพของข่าว เป็นผลมาจากการถูกแทรกแซงการทำงานทั้งอำนาจรัฐ และอำนาจทุน ส่งผลทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารงานใหม่ ลดทอนบทบาทการทำข่าวทุจริตลง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีผลกระทบทางธุรกิจ รวมถึงการเลือกข้างสนับสนุนฝ่ายการเมืองเพื่อความอยู่รอดขององค์กร และในขณะที่ธุรกิจสื่อยุคเปลี่ยนผ่านจากสื่อเก่าไปเป็นสื่อใหม่ สำนักข่าวออนไลน์ และทีวีดิจิทัลเกิดขึ้นมากมาย ทำให้การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนมีการแข่งขันสูงโดยเฉพาะเรื่องความเร็ว ทำให้มักเน้นทำข่าวตามกระแสในอยู่ในความสนใจของประชาชนเพื่อผลประโยชน์จากเม็ดเงินโฆษณาเป็นสำคัญ รวมไปถึงศักยภาพของนักข่าวรุ่นใหม่ ที่ยังขาดประสบการณ์ในการทำข่าวเชิงสืบสวน ทั้งการหาประเด็นข่าว เทคนิคและวิธีการที่ใช้ในการสืบค้นข้อมูลและเอกการหลักฐานประกอบ ดังนั้น องค์กรวิชาชีพสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อ สามารถนำข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ในการกำหนดบทบาทการปฏิรูปการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อคุณภาพข่าวสารและเพื่อต่อต้านการทุจริตในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีข้อจำกัด ไม่ได้สัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าของสื่อหรือผู้ประกอบการธุรกิจ จึงยังขาดข้อมูลที่แท้จริงในด้านนโยบายการนำเสนอข่าวของสื่อ รวมถึงปัจจัยและอุปสรรคสำคัญในการทำธุรกิจสื่อ หากจะมีการศึกษาวิจัยหัวข้อนี้เพิ่มเติมในอนาคต ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าของสื่อ ซึ่งจะทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงการที่สื่อพลเมืองจะนำแนวทางการทำข่าวเชิงสืบสวนไปใช้ในการนำเสนอข้อมูลผ่านช่องทางสื่อสมัยใหม่ในโลกออนไลน์ได้อย่างไรบ้างด้วย

2. หากมีการขยายขอบเขตการศึกษา วิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการของข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของต่างประเทศ หรือในประเทศอาเซียน เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการทำงานข่าวเชิงสืบสวนกับข่าวที่ได้รับรางวัลข่าวยอดเยี่ยมของประเทศไทย เพื่อจะได้เปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาและปรับปรุงการทำข่าวเชิงสืบสวนของสื่อมวลชนไทยในอนาคตต่อไปให้เป็นสากลมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องการทำข่าวเชิงสืบสวนในการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน ในวงการศิลปะ บันเทิง และกีฬา หรือวงการอื่นๆ บ้าง จะช่วยทำให้เห็นประเด็นใหม่ๆ และเกิดผลการเปลี่ยนแปลงในมิติอื่นๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการทำข่าวเชิงสืบสวนในมิติใหม่ๆ และช่วยตรวจสอบสังคมและปฏิรูปสังคมที่รอบด้านมากขึ้น